

מסע חשיבתי אל המגפה

אפרת נבו

מסע חשיבתי היא מתודה של ההוראה הקשובה אותה פיתח ירון שור, המובילה תלמידים במסע לימודי דרך מרחבי למידה שונים, לצורך הבנת מושגים. לאחר שפרצה מגפת הקורונה ונאלצתי ללמד את תלמידי מרחוק (כיתה ז'), החלטתי ללא ללמד את תכנית הלימודים הרגילה בשיעורי היסטוריה, אלא לערוך לתלמידי "מסע חשיבתי אל המגפה". זאת מתוך מחשבה שסוגייה רלוונטית ומסקרנת, הקשורה לחווייתם העכשווית תמשוך אותם להשתתף בשיעורים המקוונים. וכן מתוך מחשבה נוספת שהתלמידים עצמם חווים אירוע היסטורי ויש חשיבות להעלאת המודעות ההיסטורית שלהם לחוויה הייחודית שהם נמצאים בה. מתוך תהליכי הלמידה המשותפת עם תלמידי נוצר המסע אל "המגפה" שעובד והורחב כתוצאה מהשיח המרתק עם תלמידי, ועם מורים ועמיתים.

מטרות המסע היו :

1. ללמוד את המושג "מגפה" בהקשרים היסטוריים (ופחות ביולוגיים), תוך הרחבת המושג מעבר לחוויה בה נמצאים התלמידים.
2. לאפיין השפעות של מגפות על: חברה, כלכלה, רפואה, טכנולוגיה וממשל ופוליטיקה.
3. לבחון היבטים חיוביים של מגפות ששינו את ההיסטוריה והובילו להתקדמות רפואית טכנולוגית וחברתית.

מבנה המסע: כל מסע חשיבתי בנוי מתחנות של "מרחבי למידה" המקושרים ביניהם בתהליכי תיווך המכוון להעמקת ההבנה הנבנית מתוך התהליכים המתרחשים בקבוצה.

המסע אל "המגפה" מורכב מחמש תחנות :

בכל אחת מהתחנות יש "אינטראקציות מתווכות" המקדמות את הלמידה ויוצרות העמקה והרחבה של המושג הנרכש. להלן יפורטו האינטראקציות בכל אחת מהתחנות :

מגפה ששינתה את ההיסטוריה: מפגש עם מגפת האבעבועות השחורות

ציור של מגפת האבעבועות השחורות

דיון ותיווך: כל אחד מהמשתתפים מציג את הציור שלו ומסביר את הפרטים. נאסף הידע הנמצא בקבוצה. המורה מוסיפה ידע היסטורי על היקף המגפה והשפעותיה

התלמידים מקבלים תעודה היסטורית המתארת את הפגיעה הנוראית של המגפה באחת הערים באנגליה. מתוך התעודה עליהם לערוך שלוש רשימות: עובדות, רגשות ומחשבות, מסקנות אפשריות. לאחר מכן נערך דיון ותיווך

משימת כתיבה מהדמיון: טום גר בלודוון, הוא התעורר בוקר אחד עם הרגשת חום ופצע קטן על מצחו, תארו בהרחבה מה קורה בבית, בשכונה, ברחוב ובכפר - כשנודע לטום יש פצעון!

הכיתה מתחלקת לקבוצות, כל תלמיד משתף את הקבוצה בתוצרים שיצר (ציור ראשוני, כתיבה עיונית, כתיבה מהדמיון). הקבוצה יוצרת ציור קבוצתי של המגפה השחורה בהתייחס להשפעות: רפואיות, כלכליות, חברתיות ופוליטיות. בסיום הדיונים הקבוצתיים נערך דיון מסכם

איך מצחים מגפה? הפתרונות הרפואיים שתי לוחמות ולוחם שנצחו את מגפת האבעבועות השחורות

ציירו כיצד נראה לוחם שניצח את המגפה, מהם הכלים שלו? ספרו את הסיפור שלו

דיון ותיווך: כל אחד מהמשתתפים מציג את הציור שלו ומסביר את הפרטים. נאסף הידע הנמצא בקבוצה. המורה מוסיפה ידע היסטורי על שלוש דמויות: נזירה סינית מהעת העתיקה, הלילדי האנגלית מרי מונטגייה ואדוארד ג'ור ממצאי החיסון מנג'ף אבעבועות הבקר

משימת כתיבה מהדמיון: לדי מונטגייה ניסתה להביא את שיטת האיטלקית, אותה פגשה בטורקיה, להתחסנות נגד המחלה. באנגליה היא ספגה התנגדות קשה. סבית המלכה, מהכנסייה ומאריסטוקרטיה. כתבו בשמה פוסט בפייסבוק הקורא לאוכלוסייה לעשות שימוש באיטלקית למרות ההתנגדות של האליטות

התלמידים מקבלים תיעוד היסטורי על האופן בו פיתח ג'ור את החיסון. משימת כתיבה וציור מהדמיון: כתבו וציירו קומיקס בו המגפה היא הדמות הראשית, והיא מגלה שלג'ור מפתח חיסון נגדה. התכוננו ביצורים מתקופתו של ג'ור, ציורים של מתנגדי החיסון שיצר כיוון שנוצר מנג'ף של פרות. ציירו קטע מתוך הציור וכתבו כזרה נגד החיסון של ג'ור התייחסו בכרזה לסיבות ההתנגדות לחיסון

דיון ותיווך: ציירו שוב לוחם מגפית. השוו את הציור השני לראשון, הסבירו את השינוי. הסבירו מה היו המאפיינים של לוחמי המגפה? מה גרם להם להצליח? מדוע הם התקבלו בהתנגדות כה רבה? המשגה מסכמת: תארו כיצד נצחה המגפה, העניקו תעודת הוקרה ללוחמי המגפות עם נימוקי הוועדה המעניקה את התעודה.

איך מנצחים מגפה? הפתרונות הרפואיים והטכנולוגיים למגפת הכולירה

מגפה בסוף (אחרי שמנצחים אותה) זה טוב. ציירו מגפה מנוצחת, המסבירה לכולם איך בהתחלה נחלה "הצלחה מסחררת" ופגעה בהיבטים רבים בחייהם של קבוצות ועמים, ואיך בסוף "הפסידה במלחמה", אבל בתבוסתה תרמה לעולם כמה וכמה דברים מאוד חשובים.

דיון ותיווך: כל אחד מהמשתתפים מציג את הציור שלו ומסביר את הפרטים. נאסף הידע הנמצא בקבוצה אודות ההשפעות של מגפות לוקאליות וגלובליות תוך התייחסות להיבטים חברתיים, כלכליים, רפואיים, טכנולוגיים מדיניים ופוליטיים. הידע נאסף מכל המשתתפים ביחד מנסחים עקרונות של מגפות היסטוריות האפשריות של מגפות. המורה מוסיפה ידע היסטורי על מגפת הכולירה בעיר יפו בשנת 1902

ארגון הידע: אתם ראשי הקהילות בעיר יפו, הקמתם וועד הצלה מתוך התעודה ההיסטורית שבידכם, ציירו דף הוראות לאוכלוסייה להתנהגות בזמן המגפה, המופנית אל תושבים שאינם יודעים קרוא וכתוב. שימו לב שעליהם להבין היטב כיצד לנהוג, מדובר בהגלת חיים!

דיון ותיווך: איסוף הידע מתוך דפי ההוראות שיצרו התלמידים, תיווך וחיזוק העקרונות שהובילו את קביעת ההוראות. ציור וסיפור מהדמיון: מתוך התעודות שבידכם- כתבו דף יומן בו אתם מתארים בגוף ראשון את הפעולות שנקטתם אתם וחבריכם ב'וועד הצלה' למען הצלת תושבי העיר מתחממה. תארו תחושות, מחשבות ורגשות, ותארו גם את תגובת האוכלוסייה- בין שיתוף פעולה להתנגדות

סיכום והמשגה: במה היו שונים לוחמי מגפת הכולירה מלוחמי מגפת האבעבועות השחורות? ובמה חומים? מה ניתן ללמוד מן על לוחמה במגפות?

המשך סיפורה של המגפה מתחילת היחידה, הוספת מידע על הקמת העיר תל-אביב בעקבות מגפות הכולירה ושלילת המידע בסיפורה של המגפה, תוך התייחסות להשלמות כלכליות, חברתיות, טכנולוגיות, מדיניות ופוליטיות.

המשגה מסכמת: מהי מגפה?

ציור נוסף של מגפה, השוואה לציור שצייר בתחילת התהליך והסבר מה השוני בין שני הציורים

דיון ותיווך: כל אחד מהמשתתפים מציג את הציור שלו בתחילת התהליך ובסופו עם ההסבר המצורף. נאספות הלימודות של הקבוצה מתוך התהליך. כל תלמיד מצייר את מפת המסע שלו תוך התייחסות ל"מקומות" שהכיתה "ביקרה" בהם במהלך המסע

ארגון הידע והגדרה מחדשת: הגדירו שוב את המושג מגפה ובחרו ציור של אחד מהחברים למגפה (ציור 2) שהכי מתאים לדעתכם להגדרה המחודשת, הסבירו מדוע בחרתם בציור זה.

דיון ותיווך: דיון בהגדרות השונות והציורים שנבחרו על ידי הילומדים השונים תוך שהם מציינים מהם המרכיבים בציור של העמית שהוביל לבחירה. המשגה מסכמת למושג מגפה כפי שבא לידי ביטוי בכלל התהליכים של הילומדים בכיתה

משימת סיכום: ציירו את העולם שלנו לאחר הניצחון על נגיף הקורונה. התייחסו להיבטים חברתיים, כלכליים, רפואיים, טכנולוגיים מדיניים ופוליטיים אפשריים, היכולים לנבוע כתוצאה מתקופת המגפה וכתוצאה ממימורה הוספי.

מקורות:

1. ויקיפדיה: הערך מגפה [אוחזר 10-07-2020]:
<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%92%D7%A4%D7%94>
  2. ויקיפדיה: הערך פנדמיה [אוחזר 10-07-2020]:
<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A4%D7%A0%D7%93%D7%9E%D7%99%D7%94>
  3. ויקיפדיה: אבעבועות שחורות [אוחזר 10-07-2020]:
https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%91%D7%A2%D7%91%D7%95%D7%A2%D7%95%D7%AA_%D7%A9%D7%97%D7%95%D7%A8%D7%95%D7%AA
- מתוך אתר הידען, סדרת כתבותיו של ד"ר רועי צזנה על מגפת האבעבועות השחורות 2007 [אוחזר 10-07-2020]:
4. צזנה רועי: המחלה שהפילה לפחות שלוש אימפריות:
<https://www.hayadan.org.il/smallpox-vaccine-part-a-2412075>
  5. צזנה רועי: הלידי מרי מונטגיה – חלוצת החיסון נגד האבעבועות השחורות:
<https://www.hayadan.org.il/samplox-vaccine-part-b-2512075>
  6. צזנה רועי: אדוארד ג'נר ואבעבועות הבקר – חלק שלישי בסדרה על האבעבועות השחורות:
<https://www.hayadan.org.il/samplox-vaccine-part-c-2612075>
  7. שור י' (2019). **אומנות ההוראה הקשובה: מסע לימודי דיאלוגי המקדם הבנה. תל-אביב**: מכון מופ"ת.
  8. שור, נ', בר-אל, ד', שוורץ, א' (2015). בין שתי ערים: מגפות הכולרה ביפו וייסודה של תל-אביב. בתוך שור, נ. (2015). **תולדות העיר תל-אביב**. ירושלים: הוצאת ספרים אריאל, ע' 181-202.